

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу»
на тему: **«ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ»**

Виконавець:

студент ФЕУП

Репін Олександр Олександрович _____

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

Захарченко Наталя Вячеславівна _____

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Глобалізація та регіоналізація вплинули на зростання ролі національних регіонів, проявом якого є набуття нових характеристик, зокрема конкурентоспроможності, і надання їм статусу самостійних суб'єктів, які формують власну стратегію розвитку як в межах країни, так і за її межами. Досягнення конкурентоспроможності для регіону як суб'єкта конкурентної боротьби передбачає підвищення ефективності його розвитку. Конкурентоспроможність регіону означає здатність економіки регіону передбачати зовнішні та внутрішні виклики шляхом створення нових економічних можливостей з використанням стійких конкурентних переваг регіону та успішно адаптуватися до них. Вона також визначає роль та місце регіону в економічному просторі країни та на світовому ринку товарів і послуг, проявляючись у здатності регіону випереджати інші регіони за окремими соціально-економічними показниками.

Розкриттю питання впливу ресурсного потенціалу регіонів на їх розвиток та проблеми його ефективного використання розглядаються у працях А. Андрейченко, В. Гриньова, Н. Добрової, І. Дем'яненко, Г. Завадських, Н. Захарченко, Е. Каражия, Н. Кічук, Н. Клевцевич, А. Ковальов, В. Ковальчук, В. Костащук, Н. Ліба, О. Носова, М. Паршина, А. Паулик, С. Романюк, О. Романко, Н. Сментини, А. Суханова, О. Феєр, А. Фіалковської та інших.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження науково-методичних та практичних аспектів обґрунтування конкурентоспроможності Одеського регіону.

Для досягнення мети було поставлено наступні завдання:

- 1) визначити сутність та особливості поняття конкурентоспроможності регіону;
- 2) розглянути особливості формування конкурентних переваг регіону;
- 3) обґрунтувати методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону;
- 4) представити аналіз соціально-економічного стану Одещини;
- 5) здійснити аналіз енергоефективності та енергозбереження як передумов підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону;
- 6) розглянути соціально-економічні передумови формування конкурентних переваг розвитку міжнародного туризму в Одеському регіоні ;
- 7) здійснити SWOT-аналіз конкурентних переваг Одеського регіону;
- 8) визначити можливості імплементації зарубіжного досвіду підвищення конкурентних переваг регіону.

Об'єкт дослідження – процес оцінки, аналізу та розробки перспективних шляхів підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону.

Предмет дослідження – є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів, які допоможуть розробити заходи перспектив розвитку конкурентних переваг Одеського регіону.

Методи дослідження. Під час написання кваліфікаційної роботи використовувались такі методи: діалектичний – на етапі збору, систематизації і обробки інформації; аналіз – для деталізації та розділення об'єкта дослідження на окремі важливі складові елементи; порівняння – для зіставлення даних у динаміці; табличний, графічний, маркетинговий – для наочності отриманих результатів.

Розрахунки за проектом проводились із застосуванням програмного продукту «Excel».

Інформаційна база дослідження. Закони України та нормативно-законодавчі акти, наукові публікації та монографічні видання українських і зарубіжних учених, матеріали наукових конференцій статей, статистичні дані Державної служби статистики України.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 74 сторінки комп'ютерного тексту, містить 8 таблиць та 12 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні аспекти та методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності регіону**» розкрито сутність, особливості та характеристика поняття конкурентоспроможності регіону; розглянуто особливості формування конкурентних переваг регіону; представлено методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону.

У другому розділі «**Аналіз конкурентоспроможності Одеського регіону**» проаналізовано соціально-економічний аналіз Одещини; здійснено аналіз енергоефективності та енергозбереження як передумови підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону, а також обґрунтовано соціально-економічні передумови формування конкурентних переваг розвитку міжнародного туризму в Одеському регіоні..

У третьому розділі «**Шляхи підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону**» представлено SWOT-аналіз конкурентних переваг Одеського регіону та визначено можливості імплементації зарубіжного досвіду підвищення конкурентних переваг регіону.

ВИСНОВКИ

1. У ситуації нестабільної економіки, зростаюча конкуренція між регіонами України за залучення інвестицій ставить перед нами вимогу більш глибокого розуміння сутності та економічного змісту регіональної конкурентоспроможності. В загальних термінах, "конкурентоспроможність регіонів" означає здатність регіонів у міжнародній конкуренції забезпечувати високі рівні доходів та зайнятості для населення, одночасно використовуючи наявний в регіоні економічний, фінансовий, виробничий, трудовий, інвестиційний та ресурсний потенціал.

2. Запропоновано визначення конкурентних переваг регіону, яке базується на двох ключових аспектах: досягнення високого рівня життя населення та ефективність функціонування господарського механізму регіону. На сьогоднішній день основою господарського механізму регіону є регіональний ринок, де державні та місцеві органи влади відіграють регулюючу роль, встановлену законодавством. Тому під конкурентними перевагами регіону розуміємо його здатність і можливість забезпечувати виробництво конкурентоздатних товарів і послуг, ефективно використовуючи наявні фактори виробництва (конкурентний потенціал). Це включає

залучення, збереження та створення нових конкурентних переваг, а також збереження та підвищення рівня життя, дотримуючись національних нормативів якості відповідно до міжнародних стандартів, зокрема екологічних.

3. Аналізуючи методики оцінки конкурентоспроможності регіонів, можна відзначити наступне: снує розмаїття підходів до оцінки конкурентоспроможності регіону, що обумовлено різними цілями, які ставляться перед оцінкою. Показник оцінки конкурентоспроможності регіону є комплексним показником і найчастіше використовуються такі показники, як рівень життя, інвестиційна привабливість регіону, система показників економічного потенціалу регіону, система показників регіональної ефективності та система показників конкурентних переваг. На нашу думку, варто виокремити індекси поточної та стратегічної конкурентоспроможності як інтегровані показники. Важливою умовою об'єктивної оцінки конкурентоспроможності регіонів є порівняння з інтегральною оцінкою регіону-еталона. Найкраще використовувати регіон (реальний або умовний), який має найкращі характеристики конкурентоспроможності. Деякі методики недостатньо враховують інноваційну та соціальну складові. Деякі методики мають надмірну кількість показників, що ускладнює оцінку і часто неможливо зібрати всі необхідні дані, оскільки можуть бути відсутні статистичні дані для розрахунків. Загалом, регіон вважається найбільш конкурентоспроможним, якщо його показники економічної безпеки відповідають найвищому рівню захищеності інтересів населення та інвесторів від економічних, соціальних конфліктів, кримінальних, екологічних та інших ризикових факторів.

4. Сьогодні в регіоні розпочинають свою діяльність нові кластери, які несуть значний потенціал для інноваційного розвитку. Поза традиційними галузями, такими як логістика, аграрний сектор і туризм, розглядається можливість розвитку високотехнологічних рішень в усіх економічних галузях. Однак, також стратегічно важливим напрямком є розвиток людського потенціалу, підвищення якості освіти і підготовки кваліфікованих кадрів. Представники різних сфер бізнесу відзначають позитивні перспективи, які можуть успішно реалізовуватись, враховуючи традиції підприємництва в регіоні. Для досягнення стійкого економічного зростання Одеської області в цілому, необхідно зосередитись на передовому індустріальному розвитку. Немає альтернативи відновленню та модернізації промислового сектора шляхом впровадження індустріальної політики, яка враховує нові правила, пов'язані з активною інтеграцією в глобальний економічний простір, а також нові глобальні та внутрішні виклики (змінami у технологіях, появою нових виробництв, змінami клімату, розривами у продуктивності праці, торговельною лібералізацією, зростанням частки людей похилого віку, трудовою міграцією, потребою в територіальній консолідації та регіональній інклюзії). Для забезпечення цього процесу необхідно використовувати нові підходи та стратегії, адаптуватись до змін і використовувати сучасні ресурси та технології. Важливо здійснювати територіальне планування, просувати інновації, розвивати високоякісну освіту та підготовку кадрів, сприяти розвитку підприємництва та підтримувати конкурентоспроможність регіонального бізнесу. Тільки таким чином можна досягти стійкого і успішного економічного розвитку Одеської області.

5. Дослідження нормативно-правової бази в енергетичній галузі та статистичні дані вказують на ряд основних факторів, що заважають підвищенню конкурентоспроможності регіонів та країни в цілому в енергетичному секторі. Слід відзначити, що основною проблемою погіршення стану енергоємних галузей є застарілі основні фонди у всій системі житлово-комунального господарства. Системи централізованого опалення, які забезпечують більшу частку тепла для промисловості та домогосподарств, потребують негайної модернізації та впровадження тарифної системи, що базується на споживанні та покриває всі витрати. Також необхідна термінова модернізація фонду будівель і споруд, оскільки понад 40% втрат тепла відбувається через їх невідповідність сучасним будівельним нормам і стандартам [4]. Недостатня прозорість в енергетичному секторі призводить до недостатнього обліку енергетичних потоків, обмеженої звітності та засобів впливу, невиконання діючого законодавства та правил ціноутворення, неузгодженості регуляторної політики держави, субсидування та недостатніх стимулів для інвестицій в енергоефективність.

6. Соціально-економічні фактори є одними з найважливіших впливових чинників на вартість регіонального туристичного продукту та його конкурентну перевагу на міжнародному туристичному ринку. У 2021 році в Одеській області соціально-економічні процеси загалом сприяли підвищенню конкурентоспроможності її туристичного продукту на міжнародному ринку туристичних послуг. Це пояснюється низькими показниками податкового навантаження на підприємства туристичної галузі та низьким рівнем заробітних плат в Україні, що дозволяє зменшити витрати на створення туристичного продукту. В результаті, вартість основних туристичних послуг в регіоні є досить низькою, створюючи сприятливі умови для виведення місцевого туристичного продукту на світовий ринок. Проте, після закінчення російської агресії в Україні та початку відбудови держави можна очікувати значного дефіциту трудових ресурсів у сфері послуг, що призведе до зростання витрат на заробітну плату найманим працівникам. Це може суттєво знизити соціально-економічні конкурентні переваги Одеського регіону на ринку міжнародних туристичних послуг, особливо з урахуванням необхідності відбудови відповідної туристичної інфраструктури після війни. Тому вже зараз необхідно розробляти програми відновлення туристичної галузі в регіоні, вживати заходів для покращення якості туристичних послуг, проводити активну маркетингову політику на міжнародному ринку туристичних послуг та використовувати зацікавленість іноземних громадян в Україні з метою збільшення чисельності іноземних туристів в регіоні.

7. Отже, головна стратегічна мета розвитку території полягає у забезпеченні та підвищенні рівня життя шляхом зростання продуктивності фірм та підприємств. Для досягнення цієї мети регіон повинен створити підприємницький клімат, який визначає конкурентоспроможність бізнесу. Важлива роль у підвищенні конкурентоспроможності належить не окремим галузям, а кластерам - географічним спільнотам фірм, постачальників та пов'язаних галузей та інститутів, які відіграють особливу роль у націях, країнах, регіонах та містах. Згідно з новою парадигмою регіонального економічного розвитку, глобальна економіка розглядається як система взаємодії між регіональними економіками, які пов'язані конкретними економічними

зв'язками через міжнародну торгівлю, фінансові інститути та транснаціональні корпорації.

8. У зв'язку зі зростанням ролі регіональних умов у забезпеченні конкурентних переваг підприємств у глобалізованій світовій економіці, необхідно розробити заходи щодо поліпшення підприємницького клімату з метою створення позитивного інвестиційного іміджу та підвищення конкурентоспроможності регіону. Мета поліпшення підприємницького клімату визначається цілями стратегії розвитку регіону, такими як "підвищення зайнятості", "економічний розвиток" та "підвищення рівня і якості життя". В якості методичної основи для реалізації програмних заходів з поліпшення підприємницького клімату можна використовувати теорію конкурентних переваг, яка базується на понятті кластерів.

АНОТАЦІЯ

Репін О. О. «Оцінювання конкурентоспроможності Одеського регіону».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу», Одеський національний економічний університет м. Одеса, 2023 рік.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. У роботі визначено сутність, особливості та характеристика поняття конкурентоспроможності регіону; розглянуто особливості формування конкурентних переваг регіону; представлено методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону. Проаналізовано соціально-економічний аналіз Одещини; здійснено аналіз енергоефективності та енергозбереження як передумови підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону, а також обґрунтовано соціально-економічні передумови формування конкурентних переваг розвитку міжнародного туризму в Одеському регіоні. Представлено SWOT-аналіз конкурентних переваг Одеського регіону та визначено можливості імплементації зарубіжного досвіду підвищення конкурентних переваг регіону.

Ключові слова: конкурентоспроможність, регіон, Одеська область, оцінка, енергоефективність, енергозбереження, SWOT-аналіз, зарубіжний досвід.

ANNOTATION

Repin O. O. «Assessment of the competitiveness of the Odesa region».

Qualifying work on obtaining for a bachelor's degree in the specialty 076 «Entrepreneurship, trade and stock market activity» for the educational program «Economic and business planning». Odessa National Economics University. Odessa, 2023.

The work defines the meaning, features and characteristics of the concept of competitiveness of the region; considered peculiarities of formation of competitive advantages of the region; methodical approaches to assessing the competitiveness of the region are presented. The socio-economic analysis of Odesa region was analyzed; the analysis of energy efficiency and energy saving as prerequisites for increasing the

competitiveness of the Odesa region was carried out, as well as the socio-economic prerequisites for the formation of competitive advantages in the development of international tourism in the Odesa region were substantiated. A SWOT analysis of the competitive advantages of the Odesa region is presented and the possibilities of implementing foreign experience to increase the competitive advantages of the region are determined.

Keywords: competitiveness, region, Odesa region, evaluation, energy efficiency, energy saving, SWOT analysis, foreign experience.